

INDEPENDENȚA JINDUITĂ

Mircea SNEGUR

Alocuțiune în cadrul inaugurării
seminarului „Arhitectii
suveranităților”, Barcelona,
7 octombrie 2009

Sfârșitul anilor '80 – începutul anilor '90 ai secolului trecut intră în istorie ca perioada demarării proceselor democratice și ale transparenței în spațiul căruia azi îi zicem ex-U.R.S.S. Catalizatorul acestor transformări l-a constituit, bineînțeles, restructurarea („perestroika”) gorbaciovistă. Dar, fără doar și poate, „perestroika” a fost impusă de spiritul libertății în gândire și în acțiuni ce cuprinsese spontan mai toate popoarele componente ale republicilor sovietice – după o îndelungată perioadă de supunere, mai mult forțată, regimului totalitar și dictatorial de la Moscova.

Aceste schimbări au stimulat apariția mișcărilor de renaștere și eliberare națională, care au grăbit dispariția imperiului sovietic.

Procesele de „descătușare” au fost destul de pronunțate și în Moldova. Unitatea și fermitatea forțelor democratice în frunte cu iluștri reprezentanți ai intelectualității, manifestările de stradă pașnice și alte acțiuni îndrăznețe și inedite pentru acele timpuri (mai ales în cadrul Parlamentului încă de sorginte vechi, sovietic) s-au soldat cu prima victorie: legiferarea **limbii române** – în calitate de limbă de stat și revenirea la grafia latină.

În februarie 1990 au avut loc primele alegeri parlamentare democratice pe bază de alternativă. Victoria a fost de partea candidaților cu viziuni noi, progresiste. Pe potrivă s-a dovedit a fi și activitatea noului Parlament care, din primele sale ședințe, și-a propus crearea cadrului legislativ propriu al Republicii Moldova, actele unionale mai puțin putând fi aplicate doar după ce erau supuse ratificării.

Una din realizările notorii ale Legislativului de la Chișinău a fost adoptarea Declarației despre Suveranitate (23 iunie 1990), conform căreia Republica Moldova devenea un stat suveran, unitar și indivizibil; resursele naturale, potențialul economic, financiar, tehnico-științific, valorile patrimoniului național au fost trecute în proprietatea exclusivă a republicii; s-a instituit cetățenia republicană (moldovenească), tuturor locuitorilor fiindu-le garantate drepturile și libertățile prevăzute de Constituție, de principiile și normele dreptului internațional unanim recunoscute. Declarația despre Suveranitate prevedea, de asemenea, separarea puterilor în stat, posibilități juridice egale tuturor cetățenilor, partidelor politice, organizațiilor obștești etc. de a participa la executarea funcțiilor de stat și obștești. Pe plan extern, Republica Moldova recunoștea drepturile suverane ale tuturor statelor,

își exprima adevărată față de principiile și normele dreptului internațional unanim recunoscute și voința de a convețui în pace și bună înțelegere cu toate popoarele lumii ș.a.

De menționat că Declarația despre Suveranitate a servit ulterior drept bază pentru elaborarea noii Constituții.

Conducerea centrală de la Moscova se făcea, între-timp, că nu prea era deranjată de adoptarea unor declarații similare în mai multe republici componente ale colosului sovietic în cădere, caracterizând procesul dat cu iz umoristic și numindu-l „paradă a suveranităților”. Paralel însă se întreprindeau măsuri brutale și nechibzuite de stopare a valului declanșat deja. Dar M.Gorbaciov și anturajul său se înșelau. Setea de libertate nu putea fi potolită prin constrângeri și amenințări. Și avalanșa acțiunilor concrete în vederea apropierei independenței depline a Republicii Moldova a continuat cu o și mai mare râvnă.

Urmînd exemplul republicilor baltice, Moldova a condamnat (chiar în ziua adoptării Declarației despre Suveranitate) Protocolul adițional secret al Pactului „Molotov-Rubbertrop” din 23 august 1939 (în baza căruia Basarabia a fost ocupată de trupe sovietice), el fiind declarat nevalabil din momentul semnării (după cum îl calificase anterior și Congresul deputaților din U.R.S.S.).

De mai menționat, în legătură cu acest eveniment, că tot atunci Republica Moldova a mai adoptat un act curajos (unic, de fapt, în spațiul Uniunii Sovietice) – cel de recunoaștere a independenței Lituaniei, dînd de înțeles autorităților de la Moscova că și noi alesesem să parcurgem cu insistență aceeași cale.

A urmat boicotarea tranșantă a referendumului unional din martie 1991 referitor la necesitatea menținerii U.R.S.S. Moldova a avut o poziție principial negativă și vizavi de așa-zisul „noul tratat unional”, refuzînd să participe la elaborarea lui și declarînd că nu-l va semna.

Astfel, pas cu pas, clasa politică moldovenească se debarasa de „tutela” (somatul) Moscovei, apropiînd tot mai mult râvnita proclamare a independenței. Noi pregăteam evenimentul prin acțiuni consecutive salutate și acceptate de majoritatea societății. De fapt, în preajma puciului din august 1991 eram practic gata pentru a anunța ruperea definitivă de imperiul sovietic, rămînînd a fi concretizate doar anumite detalii. Condițiile și mai propice oferite de puci le-am folosit fără tăgadă. La 27 august 1991 Parlamentul a adoptat Declarația de Independență a Republicii Moldova, care proclamă:

„Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, liber să-și hotărască prezentul și viitorul, fără niciun amestec din afară, în conformitate cu idealurile și năzuințele sfinte ale poporului în spațiul istoric și etnic al devenirii sale naționale”.

Momentele de bucurie, de satisfacție pentru îndeplinirea năzuinței poporului au trecut, s-au consumat repede. Greul de abia începea. Urma crearea propriu-zisă a statului, consolidarea și afirmarea lui pe plan intern și extern. Și toate acestea urma să le facem în condiții destul de dificile, când Moscova nu se conforma situației reale, n-o accepta, nu se putea împăca cu ea, uneltind diverse pripoane în adresa tinerelor state independente.

Nouă, în birourile Kremlinului, ni s-a plămădit separatismul găgăuz și transnistrean. Adepții menținerii U.R.S.S. au cultivat în zonele respective morbul acestui flagel pe tot parcursul mișcării de eliberare națională. Și dacă criza găgăuză a purtat un caracter relativ pașnic, atunci separatiștii de la Tiraspol, avînd susținerea unor cercuri radicale de la Moscova și a comandamentului Armatei a 14-a a Federației Ruse, dislocate în Transnistria, au devenit atît de agresivi în nesupunerea lor organelor constituționale republicane, încît pentru a dezbină țara au provocat un conflict armat la Nistru, soldat cu pierderea de vieți omenești. Chiar dacă conflictul a fost de scurtă durată (comparativ cu alte focare, create artificial în unele zone de către autoritățile centrale în agonie), el rămîne o pată neagră în istoria nouă a tînărului stat moldovenesc.

Totuși am rezistat. Statul Republica Moldova, cu toate atributele necesare (drapel, stemă, imn, armată, poliție, organe ale securității naționale, vamă etc. etc.), a fost creat și s-a consolidat ca stat de drept, democratic, cu economie liberă de piață. Recunoscută de majoritatea absolută a țărilor lumii, Moldova, precum o merită, își exercită cu demnitate statutul de membru plenipotențiar al organismelor politice, sociale și creditor-financiare internaționale și europene.

Acestea ar fi, în linii mari, cele ce am dorit să menționez în alocuțiunea mea de astăzi, detaliile urmînd a fi concretizate în cadrul conversației ulterioare, planificată pentru 9 octombrie.